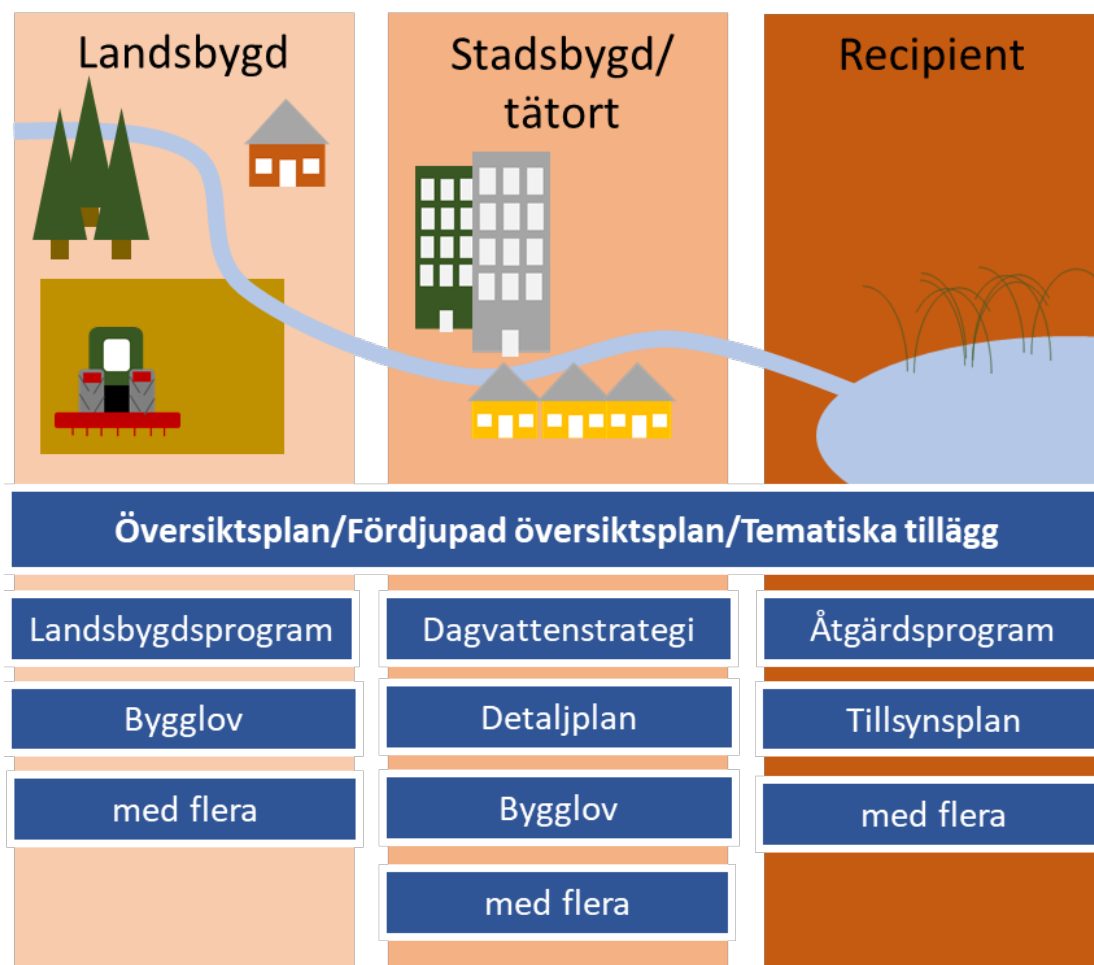

Uppdrag för Västerviks kommuns genomförande i projektet Waterdrive 3:3: Spatial Planning in Agricultural Landscapes – Methods and Processes

Status:	Utkast
Datum:	Januari 2020
Författare:	Fredrik Meurman och Sandra Frosth
Projektnummer:	1869
Uppdragsgivare:	Västerviks kommun/Waterdrive

SAMMANFATTNING

Projektet WaterDrive handlar om att minska övergödningen från jordbruket inom Östersjöregionen och problemställningen för projektet är att det ofta är stora skillnader mellan antagna vattenkvalitetsmål och vad som uppnås.

Arbetet har resulterat i följande rekommendationer för hur man strategiskt kan använda fysisk planering för att knyta samman åtgärder på landsbygd och i tätort med effekter på recipienterna.

- **Prioritera och fördjupa det förvaltningsövergripande arbetet**

Västerviks kommun har länge arbetat förvaltningsövergripande med vattenfrågor vilket har visat sig framgångsrikt. Utrymme bör dock skapas för informella övningar där arbetssättet utvecklas ännu mer, exempelvis genom att olika typer av framställningar kan testas innan de ska hanteras i kommunens rutiner och processer.

- **Involvera fysisk planering och planprioritering**

Att involvera tjänstemän som arbetar med planering- eller bygglovsfrågor samt kommunens planberedning kan möjliggöra en större förståelse och genomslag för de olika processer som påverkar vattenarbetet. Det leder också till att få in vattenfrågor tidigare i planprocessen. Detta är ett ofta förekommande önskemål som sällan fångas av nuvarande processer.

- **Kommunicera arbetet och nyttan**

Utforma och kom överens om en enkel strategi för hur informationen kommuniceras internt hos berörda förvaltningar och bolag. I fallet Västerviks kommun, som är en känd sommarstad med många säsongsgäster och turister, är också arbetet med vatten viktigt för kommunens varumärke. Därför rekommenderas också att kommunicera nyttan med kommunens arbete med vattenfrågor externt, där arbetet i Tema Vatten är en av grundpelarna.

- **Prioritera gemensamt lärande i gruppen**

Förutom det erfarenhets- och kunskapsutbyte som sker inom ramen för ett sektorsövergripande arbete kan också gemensamma studiebesök eller besökande föredragshållare ge inspiration och förståelse för processer och angränsande arbeten. Förslagsvis kan detta vara ett sätt att ytterligare konsolidera gruppen och öka engagemanget.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	PROBLEMSTÄLLNING.....	4
2	SYFTE OCH MÅL.....	4
3	GENOMFÖRANDE.....	4
3.1	Metodik.....	4
3.2	Tillvägagångssätt.....	4
3.3	Avgränsning.....	5
4	FYSISK PLANERING SOM VERKTYG.....	5
4.1	Verktyg för fysisk planering.....	6
4.2	Kommunens processer.....	7
4.3	GIS-underlag för dagvattenhantering.....	7
5	TEMA VATTEN.....	9
6	GODA EXEMPEL.....	10
6.1	Eskilstuna kommun.....	10
6.2	Uppsala kommun.....	10
6.3	Norrtälje kommun.....	11
6.4	Lärdomar från goda exempel.....	11
7	INTERVJUER.....	11
8	WORKSHOP.....	13
9	SLUTSATSER.....	17
10	REKOMMENDATIONER.....	18
11	REFERENSER.....	19
	BILAGA 1 – FRÅGEFORMULÄR STAKEHOLDER OPINION ASSESSMENT (SOA)	21

1 PROBLEMSTÄLLNING

Projektet WaterDrive handlar om att minska övergödningen från jordbruket inom Östersjöregionen och problemställningen för projektet är att det ofta är stora skillnader mellan antagna vattenkvalitetsmål och vad som uppnås.

Flera studier och projekt har under senare år beskrivit hur åtgärder kan placeras mer optimalt i landskapet och därmed få större miljöeffekt. Pågående klimatförändringar innebär att riskerna med torka och översvämningar ökar och det är också en drivkraft för att mer optimalt genomföra åtgärder i ett landskapsperspektiv. Men det förutsätter också samarbete över sektorsgränser och en verktygslåda som möjliggör planering och genomförande i ett avrinningsområdes – och landskapsperspektiv.

Västerviks kommun ser möjligheter att med utgångspunkt från strategiska kommunala dokument som översiktsplaner, fördjupade översiktsplaner, dagvattenstrategi och lokala åtgärdsplaner för minskad övergödning, bättre kunna integrera landsbygdsområden i den fysiska planeringen. Detta för att uppmärksamma frågor och åtgärder som berör ytavrinning från (bland annat) skogsbruk och jordbruk via tätort och i förlängningen dess påverkan på recipient.

Kommunen har sedan 2011 ett sektorsövergripande arbete kallat Tema Vatten vilken kommunens hållbarhetsstrategi och vattensamordnare ser som en potentiell samarbetsyta för att utöka användandet av fysisk planering då det kommer till vattenfrågor.

2 SYFTE OCH MÅL

Syftet med uppdraget är främst att stärka kopplingen Landsbygd-Stadsbygd-Recipient genom fysisk planering.

Målet är att formulera rekommendationer för hur man strategiskt kan använda fysisk planering för att kan knyta samman åtgärder på landsbygd och i tätort med effekter på recipienterna.

3 GENOMFÖRANDE

3.1 Metodik

Som metod att ta fram förutsättningar och utmaningar används intervjuer och workshops med kommunen. Intervjumetoden som används för undersökningen kallas ”Stakeholder Opinion Assessment” (SOA). I en SOA försöker man på systematiskt sätt (i) karakterisera den intervjuade personen, (ii) klarlägga den intervjuade personens (nuvarande) uppfattning om olika allmänna frågor/utmaningar i anslutning till enkäten, (iii) klarlägga hur personen mer specifikt ser på ett projekt eller en företeelse eller en rådande situation.

3.2 Tillvägagångssätt

- **Identifiera förutsättningar och utmaningar**

Identifiera förutsättningar och utmaningar vad gäller arbetet med fysisk planering, med koppling till landsbygd och recipient. Detta sker i intervjuer med ansvariga förtroendevalda och tjänstepersoner som ingår i Tema Vatten samt fysiska planerare och projekterare på Enheten för Samhällsbyggnad. Tema Vatten är ett sektorsövergripande organ för vattenfrågor

inom Västerviks kommun som kopplar samman kommunens olika roller (myndighet, utveckling, vattenrening, etc.) och omfattar förtroendevalda i presidierna i kommunstyrelsen, miljö- och byggnadskontoret samt styrelsen för det kommunala bolaget Västervik Energi & Miljö AB tillsammans med chefer och projektledare för kommunala vattenprojekt. Framst är det strategiska frågor knutna till miljömålet Minskad Övergödning som behandlas.

- **Testa och bearbeta upplägg**

Med utgångspunkt i förutsättningar och utmaningar utformas ett förslag på upplägg för kommunens fortsatta arbete med vattenplanering. Upplägget ger även förslag på innehåll, arbetssätt och användning av kommunens GIS-arbete för analys och uppföljning. Upplägget testas och bearbetas i en workshop med berörda tjänstepersoner inom Enheten för samhällsbyggnad, VA-bolag samt miljö- och byggnadsförvaltning.

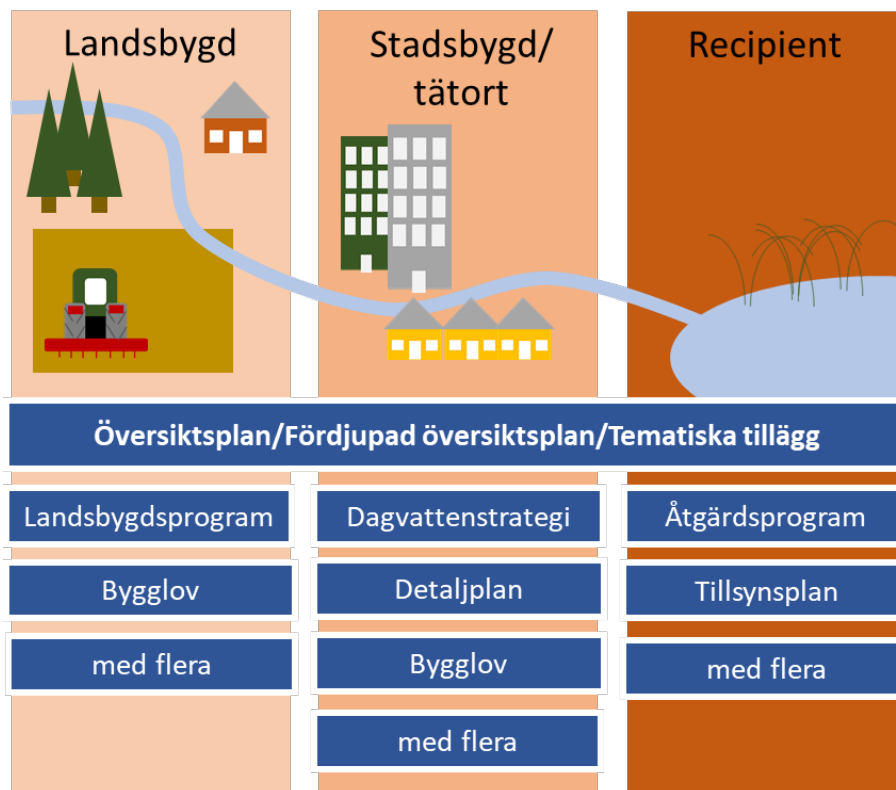
- **Formulera rekommendationer**

Utifrån workshopen formuleras rekommendationer och resultat i ett PM.

3.3 Avgränsning

Västerviks kommun används som case, dock kommer beskrivningen i strategidokument och rekommendationer att ske i generella termer så att resultaten även kan användas i övriga länder som deltar i Waterdrive-projektet och i förlängningen också utanför projektets gränser.

4 FYSISK PLANERING SOM VERKTYG

Figur 1., Olika planeringsfrågor kopplade till vattnets väg genom landskapet Illustration EcoLoop 2019

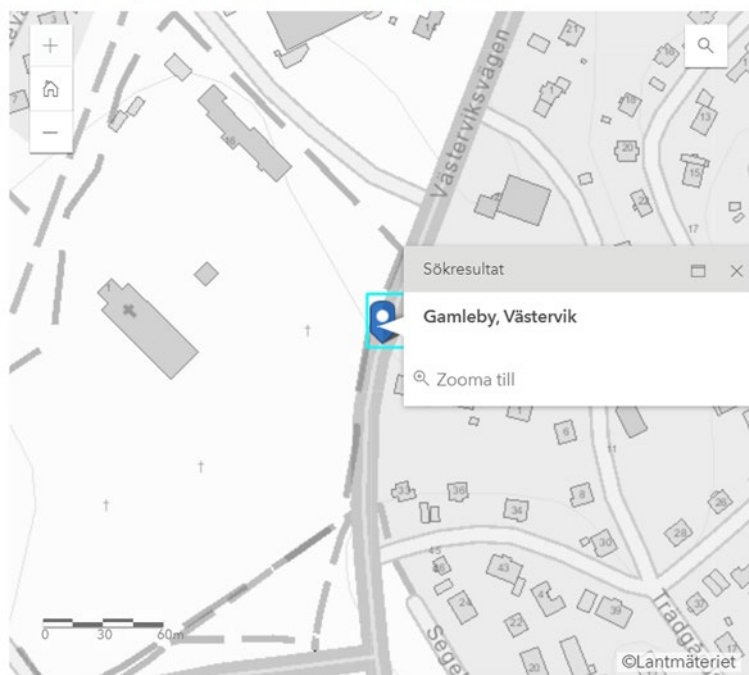
4.1 Verktyg för fysisk planering

En kommun förfogar över olika verktyg när det gäller fysisk planering:

Översiktsplanen ska täcka hela kommunens yta och hållas aktuell. Den visar i grova drag hur kommunen vill att stad och land ska utvecklas, vilka områden som bedöms vara lämpliga för ny bebyggelse och var det inte bör byggas av olika skäl. Översiktsplanen vägleder detaljplanering och bygglov men är inte bindande.

Detaljplaner upprättas i allmänhet när det ska byggas nytt i en tätort eller annan sammanhållen bebyggelse. De reglerar mer i detalj var nya byggnader får placeras och hur de ska utformas. En detaljplan omfattar ofta ett eller några kvarter. Den ger bygg rätt och är bindande, det vill säga det som anges i detaljplanen är också det som blir en laglig rättighet att bygga.

Här kan du se alla detaljplaner som vunnit laga kraft de senaste två åren. Att planen vunnit laga kraft innebär att planen nu är en giltig handling. Det är därmed möjligt att söka bygglov och få detta beviljat utifrån planen. I kartan nedan kan du zooma och klicka på de färgade ytorna för att få mer information kring planerna som nyligen vunnit laga kraft. Du kan även söka på den adress du är intresserad av i sökrutan.

Sidan senast granskad den 8 juli 2019
Innehållsansvarig: Fanny Hansson

Exempel från Västerviks kommun

Områdesbestämmelser är ett mellanting mellan översiktsplan och detaljplan. Med dem kan kommunen reglera grunddragen i mark- och vattenanvändningen om det behövs för att säkerställa översiktsplanens syften eller tillgodose ett riksintresse. De kan även reglera största tillåtna area på ett fritidshus och i vad mån det krävs bygglov för vissa åtgärder. Områdesbestämmelser ger dock ingen bygg rätt.

Bygg-, rivnings- och markåtgärder i övrigt kan delas in i tre kategorier:

- åtgärder som kräver bygglov, rivningslov eller marklov,
- åtgärder som kräver anmälan och
- åtgärder som varken kräver lov eller anmälan.

Fastighetsåtgärder har också stor betydelse för den fysiska planeringen. Lantmäteriet är den myndighet som kartlägger Sverige. Lantmäteriet är skyldigt att samråda med kommunen om olika fastighetsåtgärder, både inom och utom planlagda områden. Fastighetsåtgärder krävs för att bebygga och utveckla fastigheter och samhällets infrastruktur, köpa, äga och sälja fastigheter samt söka, hitta och använda geografisk information och fastighetsinformation.

4.2 Kommunens processer

Det finns flera ”processer” när en fysisk plan behandlas i kommun. Den ena är den **formella gången** enligt PBL, Plan- och Bygglagen:

Standardförfarande

Källa Boverket

Den andra är hur kommunen tillämpar **turordning och politiskt ställningstagande**. Oftast kallas denna process **planberedning**.

I Västerviks kommun är **planberedningens** politiska sammansättning: Kommunstyrelsens ordförande och 2:e vice ordförande, Miljö- och byggnadsnämndens ordförande och 2:e vice ordförande., Tekniska nämndens ordförande och 2:e vice ordförande, Kommunstyrelsens ordförande är sammankallande. Ordinarie tjänstemän i planberedningen är: Kommunchefen, Chefen för samhällsutvecklingsenheten, Fastighetschefen, Miljö- och byggnadschefen, Tekniska chefen samt Fysiska planeraren.

Planberedningens uppgift är att bereda och samordna kommunens övergripande fysiska planering. Samordning ska ske med mark- och bostadsförsörjning och annan kommunal planering som berör den fysiska planeringen.

4.3 GIS-underlag för dagvattenhantering

En kartläggning av GIS-underlag för dagvattenhantering har gjorts, med syfte att stödja planering och implementering av åtgärder som minskar övergödningstryck från dagvatten. (Tabell 1) Denna har stämts av med GIS-ansvarig på Västerviks kommun. Västerviks kommun arbetar redan idag med dessa underlag som stöd.

Tabell 1. De som är markerade i svart fetstil är GIS-underlag som troligen finns hos kommunen eller andra myndigheter och troligtvis har en sådan utformning att de är möjliga att använda direkt. De som är markerade i fetstil och blått är sådana underlag som i många fall inte existerar idag, men där information som kan sammanställas och översättas till ett GIS-underlag kan finnas hos kommunen.

Källor	Mark	Tekniska anläggningar	Recipient
Trafik:	Markens beskaffenhet:	Dagvattennät:	Vattenområdesgränser (SMHI)
- Trafikverksvägar	- Hårdgjord yta (DP/ÖP)	- Dagvattenledningar med utsläppspunkter	Vattenstatus
- Trafikstatistik (ÅDT) TrV-vägar	- Grönytor (DP/ÖP)	- Diken	Känslighet
- Kommunal väg	- Jordarter (SGU)	- Abonnentregister (storlek abonnent)	Vattenföretag (dikningar)
- Trafikstatistik kommunala vägar	- Jordlagrets tjocklek	Reningsanläggningar:	
- Förorenad mark	- Vegetation	- Fördröjningsanläggningar	
Hårdgjorda ytor:	Vattenflöden och avrinning:	- Dagvattendammar	
- Tätortskarta	- Avrinningsområden (SMHI)	- Infiltrationsanläggningar	
- Större parkeringar	- Instängda områden	- Magasin	
- Industriområden	- Nederbördsstatistik	Spillvattennät:	
Verksamheter:	- Skyfallskartering	- Statistik bräddning	
- Industrier	- Klimatprognoser	- Underhållsstatus	
- Småbåtshamnar	Ägandeskap:	- Kombinerat nät; spill- och dagvatten	
Simbassänger	- Privat mark		
	- Kvartersmark		
	- Allmän platsmark		
	- Allmänna anläggningar		
	- Fastighetsgränser (Lantmäteriet)		
	Planering:		
	- Markanvändning ÖP		
	- Markanvändning DP		
	Prioriterade områden:		
	- Statistik källaröversvämningar		
	- Statistik översvämningar		
	- Instängda områden		
	- Låglänta kustnära områden		

Förorenad mark: Kommunövergripande GIS-skikt finns i form av punktlager från LST.

Hårdgjord yta (DP/ÖP): Finns inget heltäckande GIS-skikt. För Gamleby skapades ett skikt vid arbetet med skyfallskarteringen inom FÖP:en

Skyfallskartering: Kommunövergripande GIS-skikt har tagits fram av LST.

Privat mark: Inget sådant skikt finns. Däremot finns data för att ta fram det

Kvartersmark: Inget sådant skikt finns. Endast för detaljplaner antagna senare än 2018

Allmän platsmark: Inget sådant skikt finns. Endast för detaljplaner antagna senare än 2018

Markanvändning ÖP: Inget sådant skikt finns

Markanvändning DP: Inget sådant skikt finns. Endast för detaljplaner antagna senare än 2018

Statistik källaröversvämningar: Finns hos VMEAB

Abonnentregister (storlek abonnent): VMEAB har underlag som kan sammanställas till GIS-register.

5 TEMA VATTEN

Tema Vatten bildades 2011 och är ett sektorsövergripande organ för vattenfrågor inom Västerviks kommun och kopplar samman kommunens olika roller. Tema Vatten är inte ett beslutande organ men fungerar bland annat som remissinstans. Gruppen möts löpande under året (cirka sex gånger) och består av 17 ledamöter med olika roller i kommunförvaltningen inklusive förtroendevalda i presidierna i kommunstyrelsen, miljö- och byggnadsnämnden samt styrelsen för det kommunala bolaget Västervik Energi & Miljö AB (VMEAB) tillsammans med chefer och projektledare för kommunala vattenprojekt (Tabell 2). Mötena leds av presidie ordföranden medan sammankomsterna arrangeras av tjänstemän. Mötena sammanfattas förutom i formella mötesanteckningar även i nyhetsbrev som publiceras med olika frekvens på kommunens hemsida.

Tabell 2. Roller Tema Vatten Västerviks kommun

Kommunstyrelsen	Presidie ordförande
Kommunstyrelsen	Presidie vice ordförande
Kommunstyrelsen	Presidie oppositionsråd
Kommunstyrelsen	Kommundirektör
Miljö- och byggnadsnämnden	MBN ordförande
Miljö- och byggnadsnämnden	MBN vice ordförande
Miljö- och byggnadsnämnden	Ledamot
Miljö- och byggnadskontoret	Miljö- och byggnadschef
Samhällsbyggnadsenheten	Samhällsbyggnadschef
Samhällsbyggnadsenheten	Hållbarhetsstrateg
Samhällsbyggnadsenheten	Vattensamordnare
Samhällsbyggnadsenheten	Projektledare
VMEAB	Styrelseordförande
VMEAB	Styrelse vice ordförande
VMEAB	VD
VMEAB	VA-chef
VMEAB	Miljö- o kvalitetsansvarig

6 GODA EXEMPEL

6.1 Eskilstuna kommun

VATTENPLAN FÖR ESKILSTUNA KOMMUN

2015-2021

Mål- och åtgärdsplan

Antagen av Kommunfullmäktige 2015-03-26

Källa: Eskilstuna kommuns hemsida

Eskilstuna har tagit in vattenfrågor i översiktsplanen, har en vattenplan från 2015 samt intressant koppling till livsmedel och livsmedelsstrategi. Kommunen har antagit ett övergripande dokument, Eskilstuna Agenda 2030, som bland annat belyser vattenfrågorna på ett bra sätt. Kommunen har också ett kartsystem med tydliga roller som förbättrar användbarheten av databaser.

6.2 Uppsala kommun

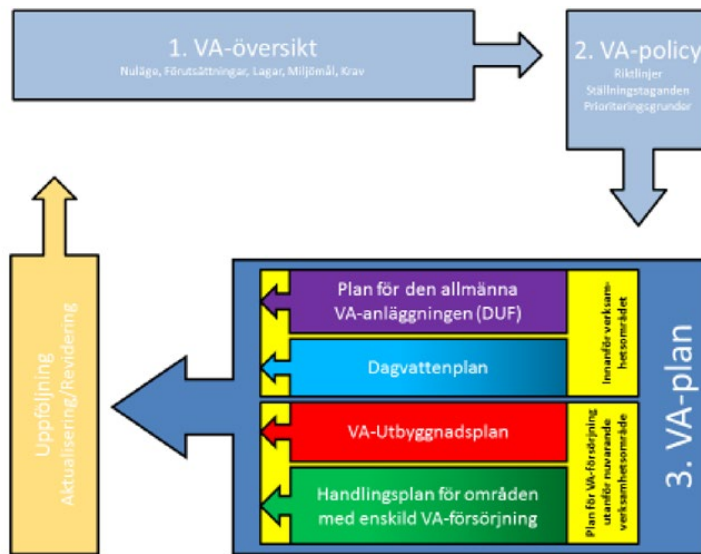

Vattenprogram för Uppsala kommun

Källa: Uppsala kommuns hemsida

Uppsala har tagit fram bra planerings- och policydokument, bland annat ett vattenprogram. Kommunen anställer miljösamordnare för att öka det sektorsövergripande arbetet inom kommunen.

6.3 Norrtälje kommun

Källa: Norrtälje kommuns hemsida

Norrtälje påminner på olika sätt om Västervik, har stor landsbygd och flera tätorter. Kommunen har ett framsynt arbetssätt med sin VA-plan, deltar i ett flertal Östersjöprojekt och har anställt vattensamordnare.

6.4 Lärdomar från goda exempel

Olika kommuner har tagit sig an vattenfrågorna ur nya perspektiv som kan göra planeringsdokumenten lättare att tolka och använda. Många kommuner, däribland Västervik, har samordnare som arbetar förvaltningsövergripande. Arbetssätt och metoder kan skilja sig åt och ett utbyte kan utveckla funktionen.

Olika kommuner lyfter fram vinster och effektiviseringar på olika sätt, vilket kan ge nya möjligheter att föra upp viktiga vattenfrågor på dagordningen. Dock kan sägas att planeringsdokument ofta beskriver vattenfrågor alltför generellt. Vidare så påverkar Plan- och bygglagen respektive Miljöbalken processerna i olika riktningar. Det finns ofta en alltför svag koppling mellan planeringsdokument typ VA-plan och översiktsplan.

Underlag och databaser är ofta svåra att koppla ihop och använda tillsammans. Många underlag och utredningar tas fram under stark tidspress och i ett avgränsat syfte.

7 INTERVJUER

Frågeformuläret från intervjuerna kan ses i sin helhet i Bilaga 1.

Det har genomförts 10 intervjuer med personer, varav 3 politiker och resten tjänstepersoner. Målgrupp har varit ledamöter i Tema Vatten men även några utanför gruppen har intervjuats. Det har varit relativt lätt att boka in tider.

Frågeformuläret har utgjort en grund för ett samtal på c:a 1 timme. Det har varit ett stort engagemang från alla medverkande. Det är tydligt att vattenfrågor är viktiga i Västervik. Svaren på frågorna nedan presenteras som *ett Svar/genomsnitt*: eftersom vi kommit överens om att inte lämna ut enskilda personers svar, något som är nödvändigt för att metoden,

Stakeholder Opinion Assessment (SOA), ska fungera. Däremot följer sist i detta avsnitt några kommentarer som kan vara av intresse.

- Fråga 1. Är Du man/kvinna **Svar/genomsnitt: 50/50**
- Fråga 2. Vilken är Din ålder: **Svar/genomsnitt: 40**
- Fråga 4. Hur länge har du haft din befattning? **Svar/genomsnitt: 3-5 år**
- Fråga 5. Hur länge har du arbetat inom Västerviks kommun? **Svar/genomsnitt: 3-5 år**
- Fråga 7. Hur bedömer Du den globala samhällsutvecklingen? Är den Mindre hållbar **Svar/genomsnitt: (3)**
- Fråga 8. Hur stora är, enligt din uppfattning, riskerna för att samhällsutvecklingen innebär en katastrofal påverkan på jordens klimat? Är de **Svar/genomsnitt: Mycket stora (9)**
- Fråga 9. Hur bedömer Du Din personliga livsstil? Är den **Svar/genomsnitt: Hållbar (6-7)**
- Fråga 10. Tema Vatten startade 2011. Hur länge har din nämnd/förvaltning/organisation medverkat i gruppen? **Svar/genomsnitt: Sedan starten**
- Fråga 11. I vilken grad har din nämnd/förvaltning/organisation kunnat påverka innehållet i Er medverkan i Tema Vatten? **Svar/genomsnitt: I stor utsträckning (7)**
- Fråga 15. Målet ”att vara ett sektorsövergripande organ för vattenfrågor inom kommunen och koppla samman kommunens olika roller (myndighet, utveckling, vattenrening, etc.)”, hur viktigt är det enligt din uppfattning? **Svar/genomsnitt: Superviktigt (9)**
- Fråga 16. Målet ”att behandla strategiska frågor”, hur viktigt är det för din nämnd/förvaltning/organisation? **Svar/genomsnitt: Superviktigt (9)**
- Fråga 17. Målet ”Minskad övergödning”, hur viktigt är detta? **Svar/genomsnitt: Viktigt (8,5)**
- Fråga 18. I vilken grad har Tema Vatten bidragit till utvecklingen av Er verksamhet avseende det sektorsövergripande arbetssättet? **Svar/genomsnitt: I betydande utsträckning (7)**
- Fråga 20. I vilken utsträckning arbetar din verksamhet med fysisk planering med avseende på kopplingen Landsbygd – Stadsbygd/tätort – Recipient? **Svar/genomsnitt: I betydande utsträckning (8)**
- Fråga 21. Vad anser du om att använda fysisk planering för att stärka kopplingen mellan landsbygd, stadsbygd/tätort och recipient? **Svar/genomsnitt: Både ja och nej (5,5)**

Kring flera av frågorna har utvecklats resonemang som gäller både personliga ställningstaganden och rollen som beslutsfattare och handläggare. Det ger uttryck för att

kommunen (som alla kommuner) har ögonen på sig och måste föregå med gott exempel. Det kommenteras också att de kommunala bolagen, som VMAB och kommunens bostadsbolag inte alltid går i takt, eller har riktigt samma mål som kommunen i övrigt.

Även andra miljöfrågor, som källsortering av hushållsavfall, är sammankopplade med vattenfrågor. Flera kommenterar också den svaga tillväxten i kommunen och att en kommun måste ha resurser att arbeta med vattenfrågor långsiktigt. Resonemanget kring den fysiska planeringen visar att frågor om bygglov och förhandsbesked tydligare bör kopplas ihop med FÖP- arbetet, där Västerviks kommun kommit långt. Några axplock:

- Att ta fram en detaljplan är en mycket tidskrävande process, det vet alla...
- Viktigt att få fram bättre underlag för bygglov och förhandsbesked.
- Kommunen borde själv sitta i ett "vattenhus".
- Fler studiebesök!

8 WORKSHOP

En workshop hölls den fjärde december 2019 vid vilken 14 deltagare arbetade i grupp och individuellt. Frågeställningarna för workshopen var:

1. Vilka kompetenser, underlag och organisationsförbättringar behövs för att utveckla och koppla planeringsfrågor tydligt till arbetet i Tema Vatten?
2. Vad är det viktigaste med vattenarbetet i Västerviks kommun?
3. Vad kan jag själv göra på kort och lång sikt för att få in starkare koppling till fysisk planering i Tema vatten?

Fråga 1 diskuterades i grupper om fyra, fråga 2 i grupper om två medan fråga 3 besvarades individuellt.

Fråga 1: Vilka kompetenser, underlag och organisationsförbättringar behövs för att utveckla och koppla planeringsfrågor tydligt till arbetet i Tema Vatten?

Svaren delades upp i områdena *kompetens*, *underlag* och *organisationsförbättringar* samt *information*.

Vad gäller *kompetens* konstaterades i många av grupperna att man anser sig ha rätt kompetenser i gruppen samt att gruppen är ett viktigt forum för kunskapsutbyte. Det konstaterades också att fysisk planering finns representerad i gruppen. Dessutom diskuterades, med anledningen av att maximalt utnyttja chansen till kompetensöverföring vid mötestillfällena, att det borde finnas formella åtgärder vid frånvaro, så att ersättare kommer.

Då det kommer till *underlag* lyftes att utredningar ofta tas fram under tidspress och att detta leder till att det är svårt att samordna och använda underlag vid senare tidpunkter. Dessutom diskuterades bättre samverkan i framtagande av strategiska planer samt att det efterfrågades projektspecifika (exempelvis utvecklandet av Edsbruks vattentäkt) underlag som kostnadsunderlag, kartläggning av berörda, provtagning och alternativutredning m fl.

Vad gäller *organisation* diskuterades vilka kompletterande forum som skulle vara intressanta för kunskapsutbyte, här nämndes bland annat kommunens planberedning, där vattenfrågorna kan utvecklas.

Dessutom lyftes att syftet med Tema Vatten bör formuleras och kommuniceras ännu tydligare både internt och externt. Det poängterades också att det är viktigt att identifiera vem i organisationen som ska förvalta och sköta anläggningar efter att de vunnit laga kraft i planprocessen. Detta för att kunna möjliggöra ett organiserat och välplanerat förvaltningsförfarande. Utvecklandet av Edsbruks vattentäkt lyftes i den mening att det behövs en samsyn i Tema Vatten samt att det ska gå att ställa krav i ett tidigt skede.

Allt eftersom diskussionerna pågick märktes att det fanns en vilja att kommunicera och informera om Tema Vattens arbete. Således samlades dessa delar under rubriken *Information*. Här lyftes att det är av vikt att förbättra kunskapsspridning inom respektive organisation, bland annat genom de nyhetsbrev som görs inom ramen för arbetet med gruppen, samt att sprida och marknadsföra hur kommunen arbetar.

Fråga 2: Vad är det viktigaste med vattenarbetet i Tema Vatten?

Svaren delades upp i rubrikerna *För mig*, *För min organisation* och *För samhället*.

För mig (Individuellt) lyftes främst det genuina intresset och kunskapsuppbyggnaden. En viktig sak var att man under mötena kan ”provprata” vilket betyder att de punkter och frågor som avhandlas testas med avseende på hur de tas emot och vad som behöver beskrivas närmare.

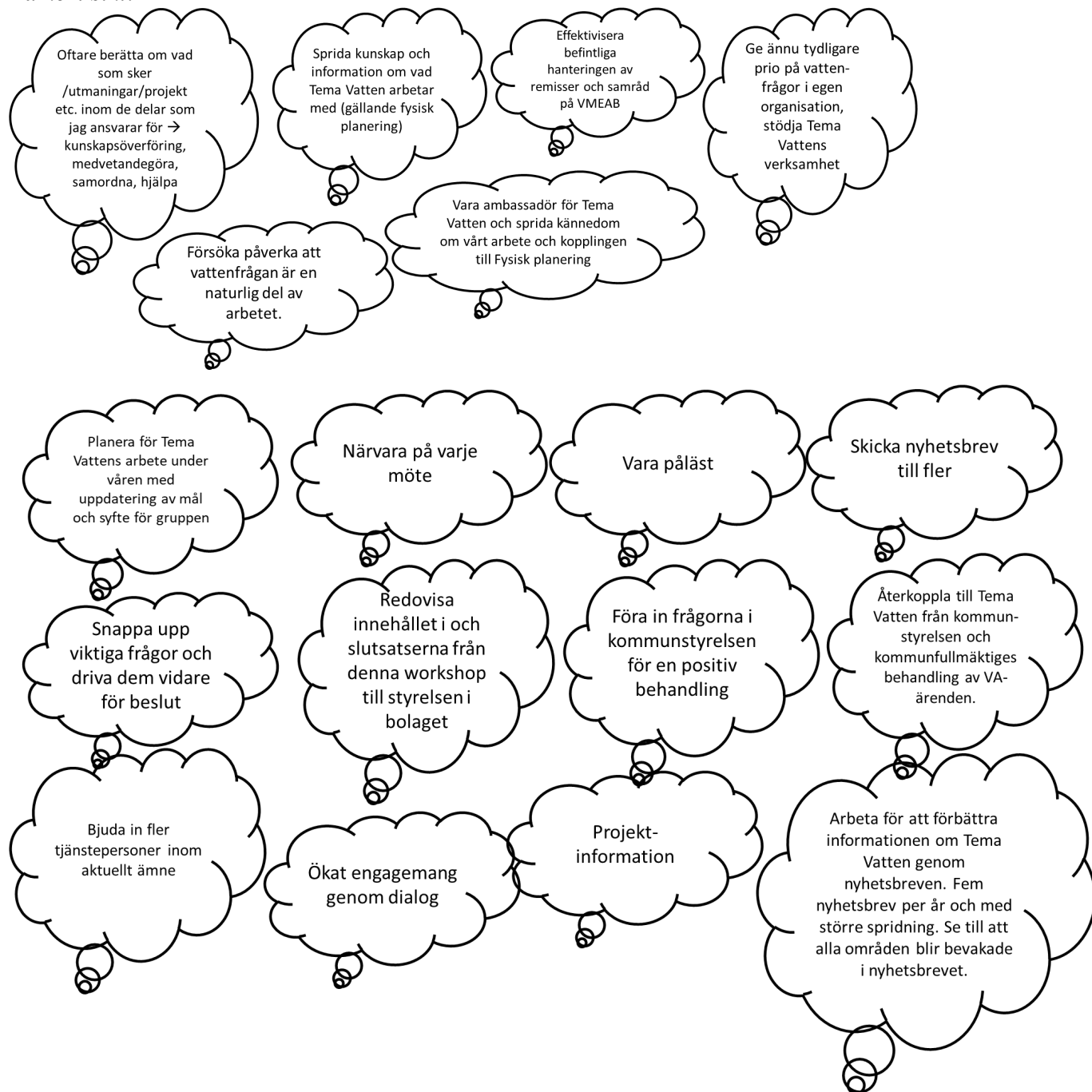
För min organisation (På organisationsnivå) nämndes samverkan och kommunikation, men främst att skapa goda förutsättningar för en hållbar samhällsutveckling och att Tema Vatten har en viktig politisk roll. Vattenarbete har ett allmänintresse och det finns stora samordningseffekter. Dessutom lyftes att grupperingen tydliggör vattenarbetets vikt inom kommunkoncernen.

För samhället lyftes att det viktigaste är en långsiktigt hållbar vattenförsörjning, inklusive att vatten är ett avgörande livsmedel, hur vattenfrågan hanteras i ett förändrat klimat samt tryggad vattenförsörjning till god kvalitet och pris.

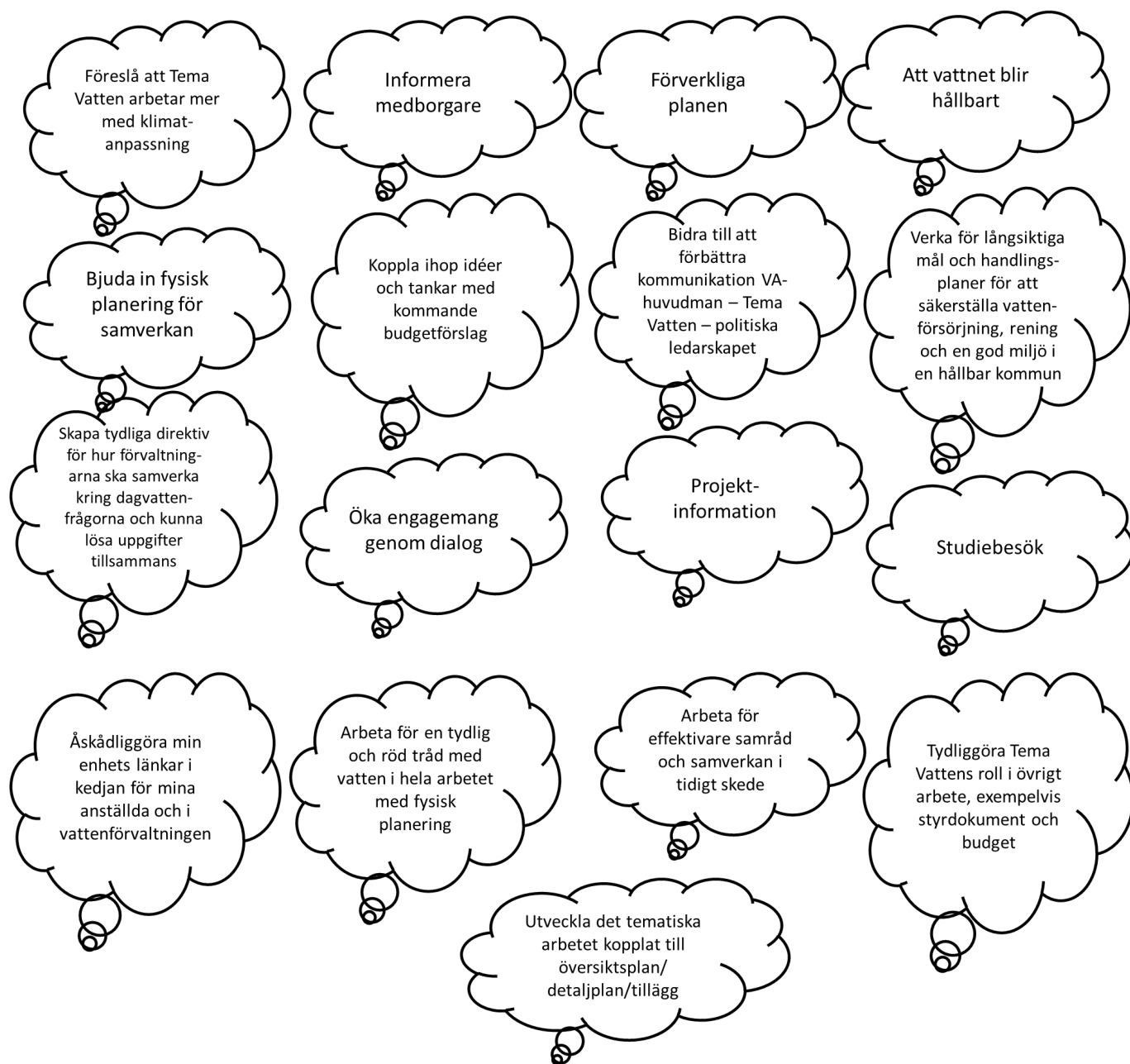
Fråga 3: Vad kan jag själv göra på kort och lång sikt för att få in starkare koppling till fysisk planering i Tema vatten?

Den här frågan besvarades individuellt och skrevs ner på 2 lappar; en som samlades in, och en som varje deltagare själv ska förvara på lämpligt sätt för att kunna genomföra det som deltagaren har bestämt sig för. Vi har valt att återge detta som tankar hos deltagarna själva.

På kort sikt:

På lång sikt:

9 SLUTSATSER

Det förvaltningsövergripande arbetssättet

Västerviks kommun har länge arbetat förvaltningsövergripande med vattenfrågor vilket, i en svensk kontext, fortfarande är relativt ovanligt. Det ger möjligheter att ventileras och förbereda många frågor innan de ska hanteras i kommunens rutiner och processer. Tema vatten är viktig för kunskapsutbyte. Ett förvaltningsövergripande arbetssätt måste dock underhållas och utvecklas. I våra intervjuer och övningar framkommer att fler förvaltningar/funktioner behöver involveras och att gruppens möten kan behöva inslag av informella övningar för att utveckla arbetssättet.

Involvera fler förvaltningar/funktioner

Att involvera tjänstemän som arbetar med planering- eller bygglovsfrågor samt kommunens planberedning eller motsvarande kan möjliggöra en än större förståelse för de olika processer som görs inom respektive sektor. *Att få in frågor tidigare i planprocessen* är ett ofta förekommande önskemål som sällan fångas av gängse processer. I den andra vågskålen ligger att gruppen inte bör bli för stor.

Kommunicera inåt och utåt(arbetet och nyttan)

Arbetet i ett förvaltningsövergripande organ innebär att många tjänstemän och politiker med intresse i de olika frågorna som behandlas kommer till tals, uttrycker sina tankar och åsikter. Det behövs en strategi för hur informationen ska spridas internt hos berörda förvaltningar och bolag. Det är också viktigt att kommunicera nyttan med kommunens arbete med vattenfrågor externt, där arbetet i Tema Vatten är en av grundpelarna.

Gemensamt lärande i gruppen

Förutom det erfarenhets- och kunskapsutbyte som i sig sker inom ramen för ett sektorsövergripande arbete kan gemensamma studiebesök och besökande föredragshållare ge inspiration och förståelse för processer och angränsande arbeten.

Knyt formella uppgifter till gruppen

Tema Vatten fungerar som remissorgan i vissa ärenden, exempelvis dagvattenstrategin. Det har nämnts under diskussionerna att det skulle vara möjligt att knyta någon mer formell uppgift till gruppen, om detta skulle medföra mer stabilitet och högre status. Något mer konkret förslag har inte framkommit, men frågan är väl värd att fundera på.

10 REKOMMENDATIONER

Slutsatserna har bearbetats och formulerats i följande rekommendationer:

- **Prioritera och fördjupa det förvaltningsövergripande arbete**

Västerviks kommun har länge arbetat förvaltningsövergripande med vattenfrågor vilket har visat sig framgångsrikt. Utrymme bör dock skapas för informella övningar där arbetsättet utvecklas ännu mer, exempelvis genom olika typer av framställningar testas innan de ska hanteras i kommunens rutiner och processer.

- **Involvera fysisk planering och planprioritering**

Att involvera tjänstemän som arbetar med planering- eller bygglovsfrågor samt kommunens planberedning kan möjliggöra en större förståelse och genomslag för de olika processer som påverkar vattenarbetet. Det leder också till att få in frågor tidigare i planprocessen. är ett ofta förekommande önskemål som sällan fångas av gängse processer.

- **Kommunicera arbetet och nyttan**

Utforma och kom överens om en enkel strategi för hur informationen ska spridas internt hos berörda förvaltningar och bolag. I fallet Västerviks kommun, som är en känd sommarstad med många säsongsgäster och turister, är också arbetet med vatten viktigt för kommunens varumärke. Därför rekommenderas också att kommunicera nyttan med kommunens arbete med vattenfrågor externt, där arbetet i Tema Vatten är en av grundpelarna.

- **Prioritera gemensamt lärande i gruppen**

Förutom det erfarenhets- och kunskapsutbyte som sker inom ramen för ett sektorsövergripande arbete kan också gemensamma studiebesök eller besökande föredragshållare ge inspiration och förståelse för processer och angränsande arbeten. Förslagsvis kan detta vara ett sätt att ytterligare konsolidera gruppen och öka engagemanget.

11 REFERENSER

Nedan redovisar vi ett urval av projekt och anger, dess syfte, metodik och kundens referensperson. Gemensamt för dessa är upplägget med insamlade data genom SCA/SOA metodik.

BATSECO-BOAT – Kund Åbo Universitet, Referens Veijo Pönni

BATSECO-BOAT är ett 3-årigt EU finansierat interregionalt projekt, ”best available technologies of sewage collecting for boat tourism” där syftet är att förbättra service för fritidsbåtturister som färdas mellan kust och skärgård i Sverige, Finland och Estland genom att renovera befintliga tömningsstationer och bygga nya. Projektledare är Åbo universitet, Finland och parter är Håll skärgården ren, Finland, Håll skärgården ren, Estland, Viimsi kommun, Estland, Norrtälje kommun, Sverige, Campus Roslagen, Sverige och Ecoloop, Sverige. Transportstyrelsen är associerad partner. Ecoloop bjöds in efter att en första ansökan misslyckades, och tillförde ett djup till projektet genom att framförallt bidra med flera förundersökningsdelar: kartläggning av fritidsbåtars rörelser, analys av båtlatrinets innehåll, en kartläggning av relevanta aktörer och lagstiftning mm. Ecoloop är också WP-ledare inom ”implementering”.

IPHS –Kund Stockholms stad, Referens Sofie Pandis Iveroth

Ecoloop genom Kristina Lundberg genomförde ett projekt som syfte att utvärdera och ge stöd och underlag av kommunen arbete till ledningsgrupp och styrgrupp för Innovationsplattformen för ett Hållbart Stockholm (IPHS). I projektet genomfördes intervjuer till förvaltningsövergripande grupper med koppling till exploateringsprocessen och undersöka om, och hur de olika grupperna kan utvecklas för att bättre integrera innovation med sikte på hållbar stadsutveckling. I projektet intervjuades tolv grupperingar på exploateringskontoret, miljöförvaltningen, trafikkontoret och stadsbyggnadskontoret. Utifrån intervjuresultatet togs rekommendationerna fram för hur ett system för en förbättrad innovationsprocess kan upprättas inom staden.

Grön BoStad Stockholm - Kund KTH Stockholm, Referens Erik Stenberg

Visionen med Grön BoStad Stockholm är att forma sektorsövergripande samverkan inom quadruple helix med målen att skapa tillväxt i små- och mellanstora företag (SME) och att bidra aktivt till en regional koldioxidsnål ekonomi samt minskad segregation.

Genom att röja hinder för SME, lyfta fram exempel, stärka processer och bygga kunskap kommer Grön BoStad påverka den enorma kraftsamlingen inom bostadssektorn och därmed bidra till en långsiktig, koldioxidsnål och hållbar stadsutveckling.

Ecoloop, genom Björn Frostell och Fredrik Meurman, har bedrivit följeforskning med det övergripande målet att bistå projektledningen i att genomföra ett lyckosamt projekt och där erfarenheterna kan generaliseras och bidra till ett ökat lärande kring förändringsprocesser. Specifika delmål är att:

- Bistå projektledningen i att dokumentera, sammanställa, analysera och kommunicera genomförda aktiviteter i projektet (följa upp projektet);
- Bistå projektledningen i att löpande inventera, dokumentera, sammanställa, utvärdera och kommunicera projektets resultat och effekter (utvärdera projektet);
- Fungera som ett kitt mellan projektledning och projektdeltagare i syfte att säkerställa en väl fungerande interndialog och intern kommunikation i projektet;
- Genomföra riktade insatser av forskningskaraktär som bidrar till kunskapsuppbyggnad;

- Bidra till en god spridning av specifik och generaliserbar kunskap till aktörer utanför projektet.

Sveriges Hamnar - Kund Sveriges Hamnar, Cementa, Referens Stig Jansson och Erik Simonsen:

Tre återkommande intervjustudier under 8 år avseende läget med ny och ombyggnad i hamnar med SOA har genomförts av Åsa Erlandsson, Ecoloop.

Matsvinn som resurs i ett cirkulärt system med insekter som fiskfoder och blockchain för kvalitetssäkring - Kund Vinnova, Referens Thomas Bjelkeman

Mål för projektet: Öka cirkulariteten i en akvaponi genom att använda insekter uppfödda på matsvinn till fiskfoder. Öka kvalitetssäkringen i processen genom digitalisering.

Metod: Stakeholder Opinion Assesment (SOA). Nyckelaktörer för värdekedjan matsvinn till matproduktion har identifierats utifrån deras funktioner i samhället. Dessa har sedan engagerats i dialog med hjälp av semistrukturerade intervjuer, utgående ifrån affärskonceptet samt möjligheter och utmaningar för uppskalning av konceptet. Detta har genomförts av Fredrick Regnell, Ecoloop.

BILAGA 1 – FRÅGEFORMULÄR STAKEHOLDER OPINION ASSESSMENT (SOA)

Bakgrund

Beskrivning av Landsbygd – Stadsbygd/tätort – Recipient

Inom ramen för EU-projektet Waterdrive arbetar Ecoloop på uppdrag av Västerviks kommun i delprojektet WP3.3: Spatial planning in Agricultural landscapes – methods and process.

Pågående klimatförändringar innebär att riskerna med torka och översvämningar ökar och är en drivkraft för att genomföra åtgärder i ett landskapsperspektiv. Åtgärder bör placeras mer optimalt i landskapet för att därmed få större miljöeffekt. Ökat samarbete krävs över sektorsgränser och en verktygslåda som möjliggör planering och genomförande i ett avrinningsområdes – och landskapsperspektiv.

Syfte

Syftet med uppdraget är främst att stärka kopplingen Landsbygd-Stadsbygd/tätort-Recipient genom fysisk planering. Målet är att formulera rekommendationer för hur man strategiskt kan använda fysisk planering för att kan knyta samman åtgärder på landsbygd och i tätort med effekter på recipienterna.

Tema Vatten

Tema Vatten är ett sektorsövergripande organ för vattenfrågor inom kommunen och kopplar samman kommunens olika roller (myndighet, utveckling, vattenrening, etc.). I Tema Vatten deltar kommunpolitiker och kommuntjänstepersoner.

Deltagare

Denna enkät fokuserar på arbetet i gruppen Tema Vatten och respondenter kommer att vara deltagarna i gruppen som besvarar delarna A-B-C-D i enkäten. Syftet är att undersöka olika perspektiv på dessa frågor samt att identifiera sätt att stärka kopplingen Landsbygd – Stadsbygd/tätort – Recipient. Enkäten besvaras under intervjuer som antingen hålls i ett möte eller via telefon. Även andra personer med viktiga kunskaper och erfarenheter i frågan kommer att intervjuas. Underlag för dessa samtal är delarna A och D i enkäten.

Frågorna skickas ut i förväg men respondenten behöver inte besvara dem i förväg. Resultatet från enkäten kommer att presenteras och diskuteras under en workshop den 4 december, arbetet kommer sedan att rapporteras i en PM.

Enkätfrågor

A. Frågor om den intervjuade

Fråga 1. Är Du man/kvinna

Man	Kvinna

Fråga 2. Vilken är Din ålder:

Under 30 år	30 - 40 år	40-50 år	50 - 60 år	Över 60 år

Fråga 3. Vilken är Din befattning?.....

Fråga 4. Hur länge har du haft din befattning?

1-3 år	3-5 år	5-10 år	>10 år

Fråga 5. Hur länge har du arbetat inom Västerviks kommun?

1-3 år	3-5 år	5-10 år	>10 år

Fråga 6. Hur bedömer Du Din kunskap om Hållbar Utveckling? Har Du

Mycket liten kunskap		Liten kunskap		Kan en del		God kunskap		Mycket god kunskap	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Fråga 7. Hur bedömer Du den globala samhällsutvecklingen? Är den

Helt ohållbar		Mindre hållbar		Normal		Hållbar		Ett föredöme i hållbarhet	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Fråga 8. Hur stora är, enligt din uppfattning, riskerna för att samhällsutvecklingen innebär en katastrofal påverkan på jordens klimat? Är de

Mycket små		Små		Finns där		Stora		Mycket stora	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Fråga 9. Hur bedömer Du Din personliga livsstil? Är den

Helt ohållbar		Mindre hållbar		Normal		Hållbar		Ett föredöme i hållbarhet	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

B. Min nämnd/förvaltning/organisations engagemang i Tema Vatten

Fråga 10. Tema Vatten startade 2011. Hur länge har din nämnd/förvaltning/organisation medverkat i gruppen?

Medverkar ej	Sedan starten		Sedan 2012-2013		Sedan 2014-2015		Sedan 2016-2017		Sedan 2018-2019	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Fråga 11. I vilken grad har din nämnd/förvaltning/organisation kunnat påverka innehållet i Er medverkan i Tema Vatten?

Medverkar ej	Inte alls		Till en liten del		Har varit delaktig		I stor utsträckning		I mycket stor utsträckning	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Följdfråga A. Vad anser du vara Tema Vattens viktigaste styrka?

.....

Följdfråga B. Ser du någon svaghet i Tema Vatten?

.....

Fråga 12. Vad är det viktigaste bidraget till din nämnd/förvaltning/organisations verksamhet som ni fått från Tema Vatten så här långt?

.....
.....
.....

Fråga 13. Vad har din nämnd/förvaltning/organisation bidragit med?

.....
.....
.....

Fråga 14. Hur kan man, enligt din uppfattning, utveckla arbetet i Tema Vatten?

.....
.....
.....

C. Arbetet i Tema Vatten

Fråga 15. Målet ”att vara ett sektorsövergripande organ för vattenfrågor inom kommunen och koppla samman kommunens olika roller (myndighet, utveckling, vattenrening, etc.)”, hur viktigt är det enligt din uppfattning?

Mindre viktigt								Superviktigt	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Följdfråga: Kan du ge exempel? Bidrar arbetet till att målet uppfylls?

.....

Fråga 16. Målet ”att behandla strategiska frågor”, hur viktigt är det för din nämnd/förvaltning/organisation?

Mindre viktigt								Superviktigt	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Följdfråga: Kan du ge exempel? Bidrar arbetet till att målet uppfylls?

.....

Fråga 17. Målet ”Minskad övergödning”, hur viktigt är detta?

Mindre viktigt								Superviktigt	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Följdfråga: Kan du ge exempel? Bidrar arbetet till att målet uppfylls?

.....

Fråga 18. I vilken grad har Tema Vatten bidragit till utvecklingen av Er verksamhet avseende det sektorsövergripande arbetssättet?

I mycket begränsad utsträckning		I begränsad utsträckning		Sådär		I betydande utsträckning		I avgörande utsträckning	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

D. Fysisk planering och kopplingen Landsbygd – Stadsbygd/tätort – Recipient

Fråga 19. Hur ser du på förhållandet mellan Landsbygd – Stadsbygd/tätort – Recipient? (se beskrivningen i inledningen)

.....
.....
.....

Fråga 20. I vilken utsträckning arbetar din verksamhet med fysisk planering med avseende på kopplingen Landsbygd – Stadsbygd/tätort – Recipient?

I mycket begränsad utsträckning		I begränsad utsträckning		Sådär		I betydande utsträckning		I avgörande utsträckning	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Fråga 21. Vad anser du om att använda fysisk planering för att stärka kopplingen mellan landsbygd, stadsbygd/tätort och recipient?

Inte alls möjligt		Går inte att använda		Både ja och nej		Det går att använda		Det går utmärkt att använda	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Följdfråga: Kan du ge exempel på dokument (kunskapsunderlag, planeringsunderlag, planer) som kan vara användbara?

.....

Följdfråga: Vilka kompetenser och roller bör vad inblandade i en sådan process?

.....

Följdfråga: Vilka anser du är svårigheterna med att använda fysisk planering för att stärka kopplingen mellan landsbygd, stadsbygd och recipient?

.....

Följdfråga: Har du några exempel på arbetsområden eller initiativ där man arbetat med fysisk planering för att stärka kopplingen mellan landsbygd, stadsbygd/tätort och recipient?

.....

Uppdrag för Västerviks kommuns genomförande i projektet Waterdrive 3:3: Spatial Planning in Agricultural Landscapes – Methods and Processes.

Slutsatser för att utveckla fysisk planering i vattenarbetet är att prioritera och fördjupa det förvaltningsövergripande arbetet, att involvera fysisk planering och planprioritering, att kommunicera arbetet och nyttan samt att prioritera gemensamt lärande i gruppen.

Ecoloop AB

Besöksadress: Katarinavägen 7

Postadress: Stadsgården 6, SE-116 46 Stockholm

www.ecoloop.se